

ØVREGATE 1, LILLESAND

Fargeundersøkelse av eksteriør

Hulda Blix

Tittel Øvregate 1, Lillesand Fargeundersøkelse av eksteriør	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 76/2022	Publiseringsdato 15.08.2022
	Prosjektnummer 1022373	Oppdragstidspunkt Juni 2022
	Forsidebilde Illustrasjon av opprinnelig fargesetting. Illustrasjon: NIKU, 2022.	
Forfatter(e) Hulda Blix	Sider 30	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Hulda Blix
Prosjektmedarbeider(e) Nina Kjølens Jærnes
Kvalitetssikrer Kjersti Marie Ellewsen

Oppdragsgiver(e) Fortidsminneforeningen i Aust-Agder

<p>Sammendrag   Fortidsminneforeningen i Aust-Agder har derfor engasjert NIKU til å gjøre en fargeundersøkelse av Øvregate 1 i Lillesand, gjennom prosjektet «Lillesands farger i tiden». Formålet med undersøkelsen er å dokumentere og formidle husets opprinnelige fargesetting. Målet er å først og fremst å skape interesse for fargehistorien blant beboerne i Øvregate og Lillesand, men også å kunne gi eierne et faglig grunnlag for en eventuell tilbakeføring av fasadefargene. Undersøkelsen viste at Øvregate 1 opprinnelig varm malt i farger som var svært typiske i perioden da bygningen ble oppført. Første fargesetting i Øvregate 1 har vært en lys, varm gråbrun på veggpanelet, med detaljeringer i mørkebrunt. Vindusrammene var malt mørk rødbrune.</p>

Emneord Fargeundersøkelse, eksteriør, Lillesand, Øvregate 1
--

Avdelingsleder

Kjersti Marie Ellewsen

Forord

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn og formål	7
2	Øvregate 1	7
3	Kort historikk	11
3.1	Eldre fotografier	11
4	Undersøkelsens omfang	14
5	Metode	14
5.1	Avdekkinger	14
5.2	Tverrsnitt	14
5.3	Registrering av fargekoder	14
5.4	Vurdering av bindemiddel	14
5.5	Periodeskjema	14
6	Resultat	15
6.1	Veggpanel	15
6.2	Vinduer	17
6.2.1	Gerikter	17
6.2.2	Vindusrammer	18
6.3	Porten	20
6.3.1	Gerikt	20
6.3.2	Dørblad	22
6.3.3	Dekor på pyntebordet	24
7	Konklusjon	25
7.1	Illustrasjoner av opprinnelig fargesetting	26
7.2	NCS-koder for opprinnelig fargesetting	28
8	Anbefalinger	29

Vedlegg 1. *Riksantikvaren. 2020. Informasjonsark 3.9.15. Maling av eksteriør på verneverdige bygninger.*

1 Bakgrunn og formål

Byene langs Sørlandskysten har lenge vært hvitmalt, men eldre fotografier, prospekter og malerier viser at det ikke alltid har vært sånn. Fortidsminneforeningen i Aust-Agder har derfor engasjert NIKU til å gjøre en fargeundersøkelse i Øvregate i Lillesand, gjennom prosjektet «Lillesands farger i tiden». Eierne av Øvregate 1 stilte fasaden til disposisjon som undersøkelsesobjekt.

Formålet med undersøkelsen er å dokumentere og formidle husets opprinnelige fargesetting. Målet er først og fremst å skape interesse for fargehistorien blant beboerne i Øvregate og Lillesand, men også å kunne gi eierne et faglig grunnlag for en eventuell tilbakeføring av fasadefargene.

Feltarbeid ble utført 27. – 29. juni 2022 av konservator NKF-N Hulda Blix. Konservator NKF-N Nina Kjølson Jernæs deltok på to av dagene for å bistå med formidling av arbeidet som inngår i en fargeundersøkelse. Undersøkelsen ble gjort på hele bygningens høyde, og oppdragsgiver stilte med stillas.

2 Øvregate 1

Bygningen er oppført i to etasjer, med sveitserstilpreg i detaljeringene (figur 1). Taket er tekket med krum tegl og synlige sperrebjelker og åser er utskåret (figur 4). Kledningen er av liggende dobbelfalset panel med synlig avfasing på oversiden av panelbordet. Hjørnekassene er profilerte. Vinduene er krysspostvinduer med profilerte gerikter (figur 5). Porten fra Øvregate er bred, med dobbel dør og overlysvindu med fire glass (figur 6). Dørbladet har seks fyllinger og profilerte ramtrær.

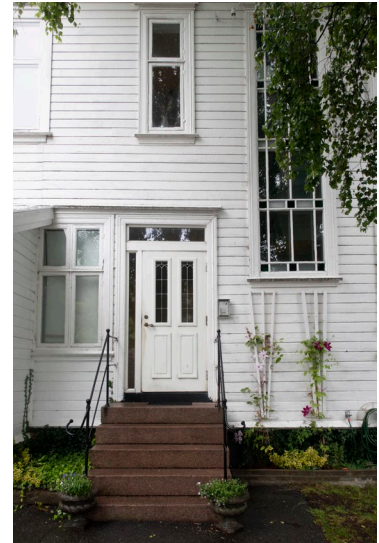
Inngangen til bygningen er fra gårdsrommet mot vest, men den østvendte langfasaden har rikere ornamentikk. Overgangen mellom tak og veggliv, samt etasjeskiller, er markert med profilerte lister med tannbord. Under vinduene mot øst er det stående bord ned til henholdsvis etasjeskiller i 2. etasje og sokkellist i 1. etasje, mellom vindusgeriktene. I feltet mellom overgerikt og overliggende vannbrett (ofte kalt *pyntebordet*) er det fem firbladede «blomster». Portomrammingen er den samme som rundt vinduene. Huset er malt hvitt, med unntak av portdøren som er malt mørk blå. Grunnmuren er pusset og malt mørk grå.

Figur 1 Østvendt langfasade. De tre nordligste vinduene i 1. etasje, samt tilstøtende panel er nyere. Foto: NIKU, 27.06.2022.

Figur 2 Vestvendt langfasade og sørvendt gavl. Disse fasadene har enklere utforming enn østfasaden. Foto: NIKU, 27.06.2022.

Figur 3 Inngang fra gården. Foto: NIKU, 27.06.2022.

Figur 4 Utskjærte taksperrer mot øst. Bordene under takutstikket er nyere. Foto: NIKU, 29.06.2022.

Figur 5 Vindu og fasadeutsmykning på østvendt fasade. Foto: NIKU, 29.06.2022.

Figur 6 Porten sett fra øst. Foto: NIKU, 26.06.2022.

3 Kort historikk

Øvregate består av ca. 27 hvitmalte hus fra siste halvdel av 1800-tallet. Dette var opprinnelig en handelsgate og byens ferdselsåre mellom havna og innlandet. Gateløpet er en del av Riksantikvarens *NBI-register*.

Dagens bygning i Øvregate 1 dateres til ca. 1888, ettersom den tidligere bygningen brant 13. mars 1887. Eieren var skipper Carl Otto Gregersen (1822-1902). Huset ble oppført av bygmester Carl Thorkildsen, og er bygget i sveitserstil. I 1. etasje var det tidligere apotek, før det ble folkebibliotek i 1970.¹ I dag er det fire privateide leiligheter i bygningen.

3.1 Eldre fotografier

Figur 7 1890. Øvregate 1 til høyre. Lyse vindusrammer med mørke omramminger og detaljeringer.
Kilde: Agderbilder.no.²

¹ Informasjon om bygningshistorien er gitt av Terje Ellefsen i Vestre Moland og Lillesand historielag.

² Figur 7. Kilde: <https://agderbilder.agderfk.no/fotoweb/archives/5011-Lillesand-by-og-sj%C3%B8fartsmuseum/AgderBilder/DBA/Lillesand%20by-%20og%20sj%C3%B8fartsmuseum/K-LM-16653.tif.info>

Figur 8 1906 Gavfasaden i Øvregate 1, markert med gul pil. Lyse vindusrammer med mørke omramninger og takutstikk. Kilde: Agdebilder.no.³

Figur 9 1910. Øvregate 1 til venstre. Lys fargesetting, uten mørke detaljeringer. Kilde: Agdebilder.no.⁴

³ Figur 8. Kilde: <https://agdebilder.agderfk.no/fotoweb/archives/5011-Lillesand-by-og-sj%C3%B8fartsmuseum/AgderBilder/DBA/Lillesand%20by-%20og%20sj%C3%B8fartsmuseum/K-BA-14777.tif.info>

⁴ Figur 9. Kilde: <https://agdebilder.agderfk.no/fotoweb/archives/5011-Lillesand-by-og-sj%C3%B8fartsmuseum/AgderBilder/DBA/Lillesand%20by-%20og%20sj%C3%B8fartsmuseum/K-SH-10051.tif.info>

Figur 10 1974. Lys fargesetting. Kilde: Agderbilder.no.⁵

Figur 11 ca. 1990. Øvre gate 1 til høyre. Hvitt med blå portdør. Kilde: Agderbilder.no.⁶

⁵ Figur 10. Kilde: <https://agderbilder.agderfk.no/fotoweb/archives/5011-Lillesand-by-og-sj%C3%B8fartsmuseum/AgderBilder/DBA/Lillesand%20by-%20og%20sj%C3%B8fartsmuseum/K-BA-10851.tif.info>

⁶ Figur 11. Kilde: <https://agderbilder.agderfk.no/fotoweb/archives/5011-Lillesand-by-og-sj%C3%B8fartsmuseum/AgderBilder/DBA/Lillesand%20by-%20og%20sj%C3%B8fartsmuseum/K-KS-11719.tif.info>

4 Undersøkelsens omfang

Undersøkelsen ble utført på bygningens østvendte fasade, mot Øvregate.

Det ble gjort avdekkinger på veggpanel, vinduer og port. Takelementer, profilerte lister, hjørnekasse og portomramming ble kontrollert, med avdekkningene som referanse. Grunnmuren er ikke undersøkt.

5 Metode

5.1 Avdekkinger

Lagvise avdekkinger (fargetrapper) og avdekkinger av spesifikke fargelag ble utført på utvalgte arkitekturelementer. Dette ble gjort mekanisk med skalpell og kjemisk med malingsfjerner. Laget som tolkes som første synlige malingslag (ikke grunning) markeres med L1, neste L2 osv. Videre ble det gjort stikkprøver på ytterligere overflater for kontroll av resultatene.

5.2 Tverrsnitt

Det ble tatt ut materialprøver for mikroskopiundersøkelse ved NIKUs konserveringsavdeling i Oslo. Fremstilling av tverrsnitt gjør det mulig å se eksakt antall malingslag på en gitt flate, dersom disse er intakte, og gir utfyllende informasjon til avdekkningene. Med UV-lys kan man hente ut informasjon om malingslagenes oppbygging, samt identifisere enkelte pigmenter. Tverrsnitt av malingslagene er undersøkt i mikroskop ved NIKUs laboratorium. Materialprøver er støpt inn i syntetisk kunstharpiks (Technovit 2000 LC) og slipt vinkelrett. Prøvene er undersøkt med lysmikroskop (NIKON Eclipse Ci-Pol) med 50x, 125x, 250x og 500x forstørrelse i både normalt lys og ultrafiolett lys (UV-filter EX 330-380nm, DM 400, BA 435). Digitale fotografier av prøvene er lagret i TIFF-filformat. Materialprøvene oppbevares hos NIKU.

5.3 Registrering av fargekoder

Fargeregistrering ble gjort med NCS (Natural Color System® Index 1950), som er et internasjonalt system for beskrivelse av farge. Før koding ble avdekkningene fernissert med Paraloid B-72. Det er bare avdekkede farger som er kodet, og det er ikke mulig å kode en farge ut fra tverrsnitt. Ikke alle farger er kodet.

Fargekodene skal i de fleste tilfellene oppfattes som veiledende, både fordi malingen ofte forandres over tid og fordi det sjeldent er mulig å finne én NCS-kode som fullstendig samsvarer med den avdekkede fargen. Det må tas høyde for at de avdekkete malingene gjerne er skitne, avblekete og nedslitte, og at fargene derfor kan se annerledes ut enn da malingen ble påført. Oljen i oljebaserte malinger gulner når den ikke utsettes for lys. Det betyr at de fargene som avdekkes vanligvis er for varme eller gule i forhold til hvordan de opprinnelig har vært. Konservatorer tar hensyn til pigmentenes og bindemidlenes endringer når fargene kodes. Dersom den avdekkede fargen ligger mellom to fargekoder, angis dette med en skråstrek (/) mellom kodene.

5.4 Vurdering av bindemiddel

Bindemiddel i malingslagene er vurdert visuelt i avdekkinger og tverrsnitt.

5.5 Periodekjema

Basert på avdekking, tverrsnitt og arkivundersøkelser har fargesettingen av de undersøkte arkitekturelementene blitt ført inn i skjema, hvor man får et samlet overblikk over bygningens fargesetting i en gitt tidsperiode. Her er også NCS-koder oppført og illustrert. Merk at fargegjengivelse på skjerm og utskrift kan være misvisende, og illustrasjonene må ikke brukes som referanse ved blanding av farge.

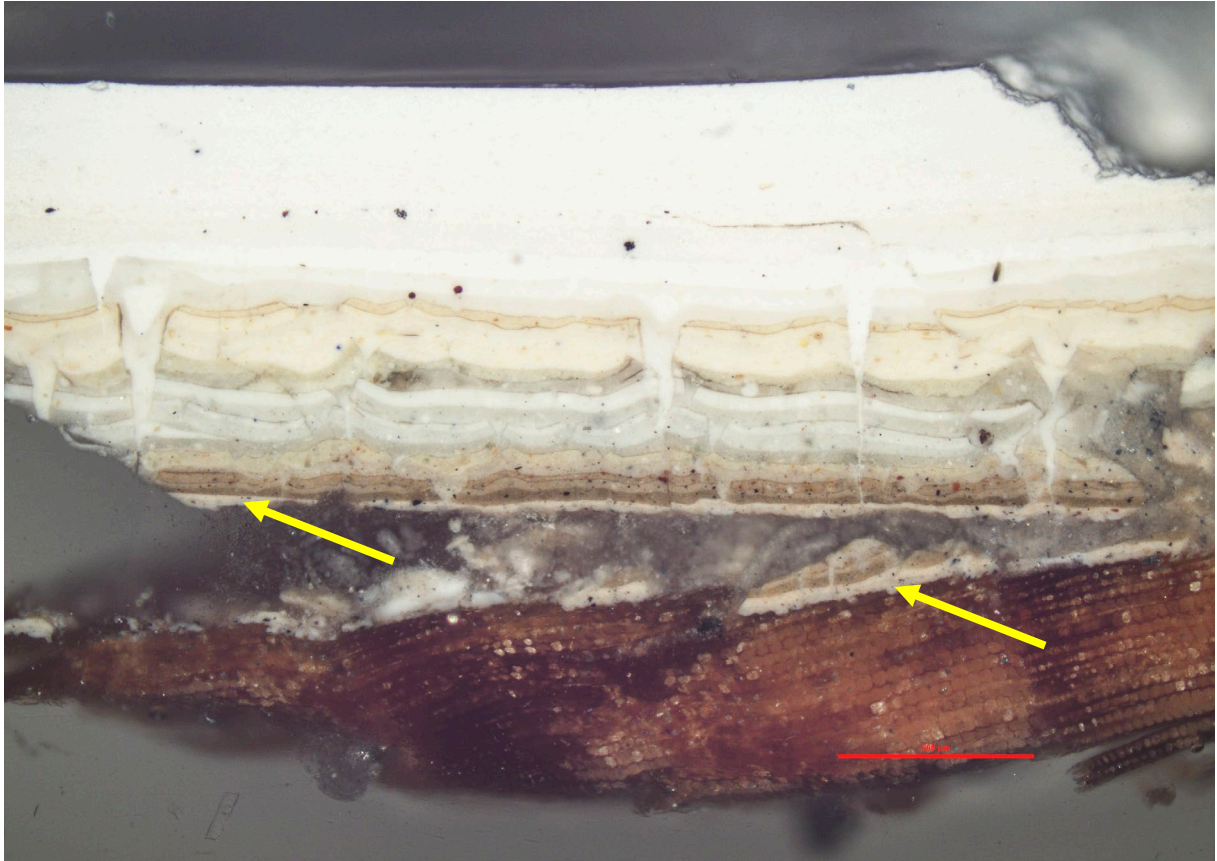
6 Resultat

6.1 Veggpanel

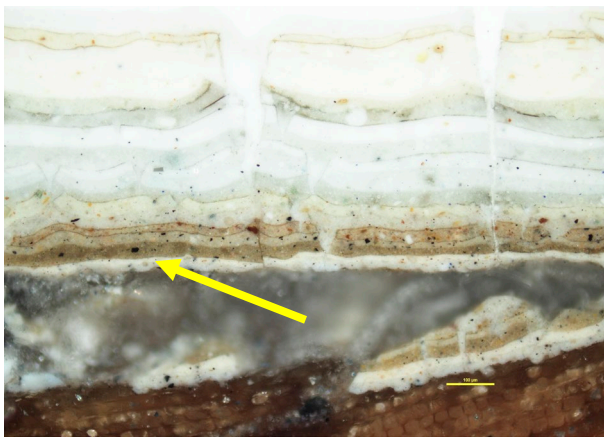

Figur 12 Lagvis avdekking på veggpanelet. Avdekningen er laget i søndre del av østfasaden. L1 er tynt, men er et klart definert topplag. Foto: NIKU, 2022.

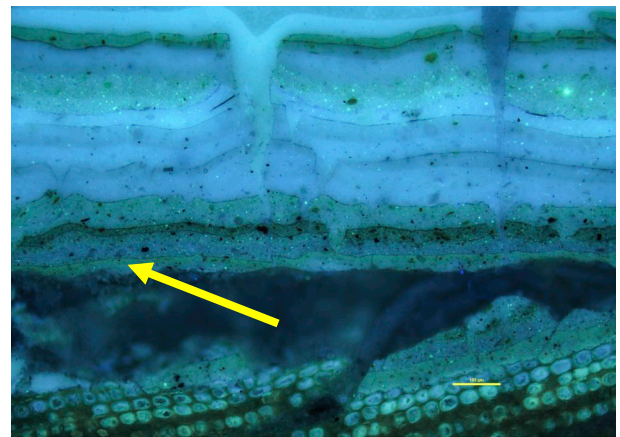
Lag	Periode	Farge	NCS S	Materialer	Merknader
22	L13	Hvit	-	-	Nåværende overflate
20	L12	Hvit	-	-	
18	L11	Hvit	-	-	
17	L10	Hvit	-	-	
16	L9	Hvit	-	-	
14	L8	Hvit	-	-	
12	L7	Mørk gul	-	-	
11	L6	Lys gul	-	-	
9	L5	Lys grønn	-	-	
7	L4	Gråblå	-	-	
5	L3	Varm gråbrun	-	-	
3	L2	Brun	-	-	
2	L1	Lys brungrå	3005-Y20R/ 3005-Y50R	Linoljemaling	Justert fra 4005-Y20R/4010-Y30R
1		Lys brun	-	Linoljemaling	Grunning
Tre					

Figur 13 Tverrsnitt av alle malingslag på veggpanelet. Materialprøven er tatt ved avdekningen. Prøven har delt seg ved fremstilling av tverrsnittet. L1 markert med gul pil. Foto: NIKU, 2022.

Figur 14 Tverrsnitt av de eldste malingslagene på veggpanelet. Høyere forstørrelse. Foto: NIKU, 2022.

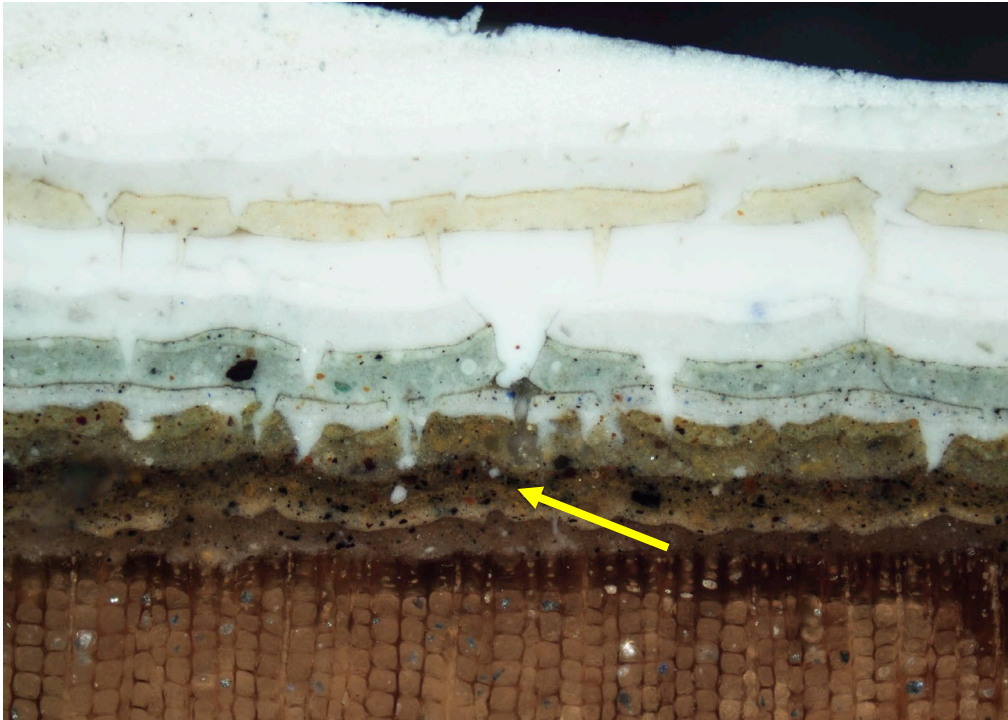
Figur 15 Tverrsnitt av de eldste malingslagene på veggpanelet. Høyere forstørrelse. Fotografert med UV-lys. Her ser man at L1 er bygget opp av to lag, hvorav det øverste fluorescerer gulere enn laget under. Foto: NIKU, 2022.

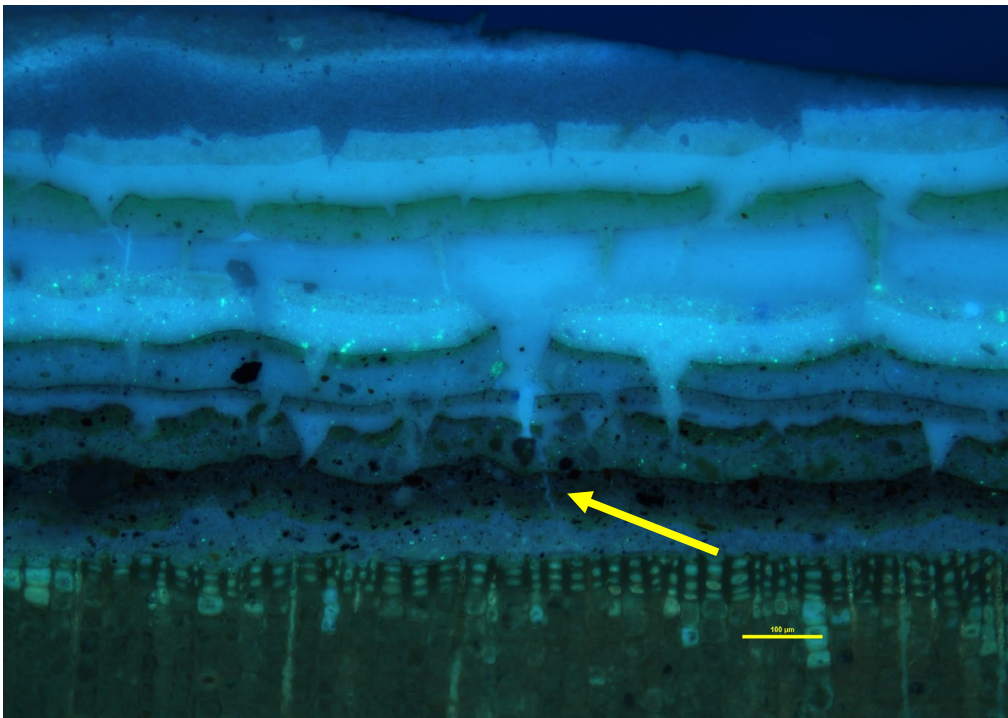
6.2 Vinduer

6.2.1 Gerikter

Se lagvis avdekning på portgerikt i avsnitt x. Se også større avdekning av første farge i avsnitt x.

Figur 16 Tverrsnitt av alle malingslag på vindusgerikt. Materialprøven er tatt på første vindu fra nord i 2. etasje. L1 markert med gul pil. Her ser man hvordan L1 er bygget opp av flere lag. Foto: NIKU, 2022.

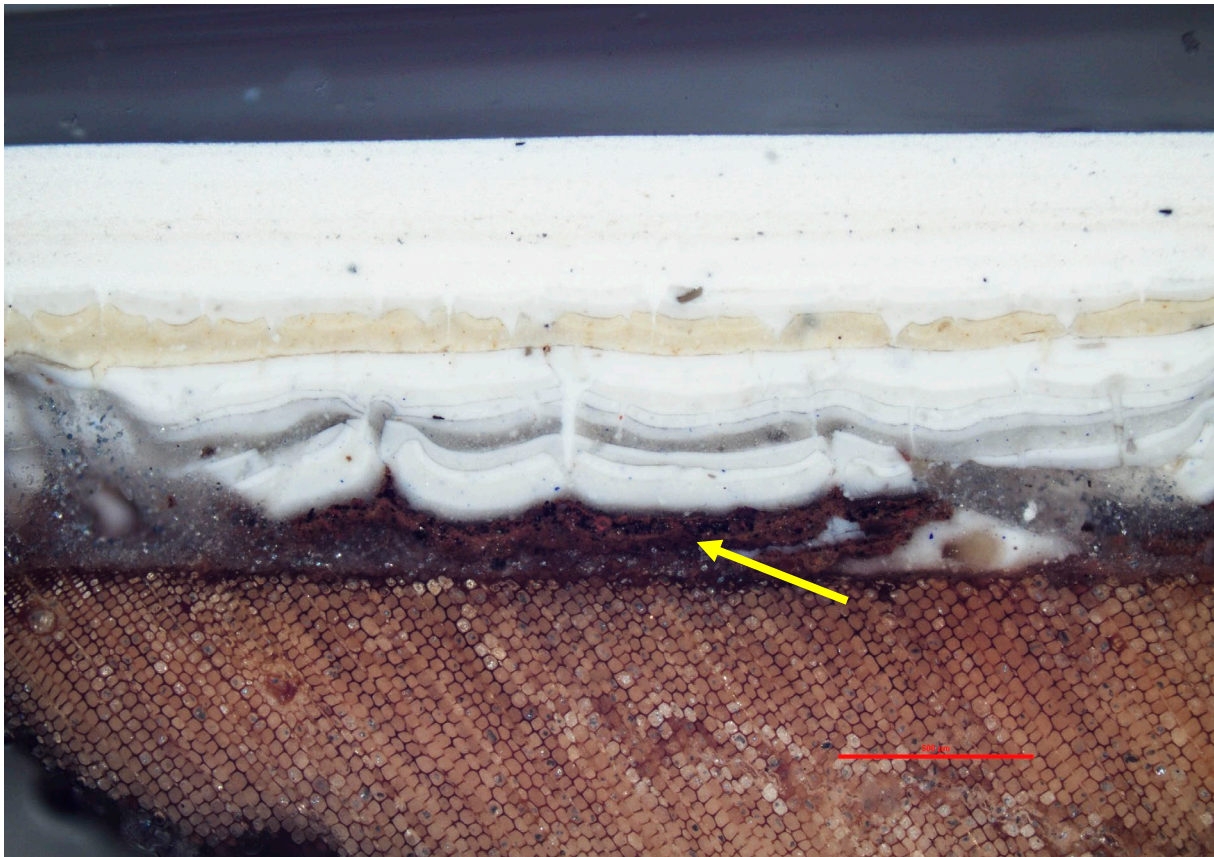
Figur 17 Tverrsnitt av alle malingslag på vindusgerikt. Materialprøven er tatt på første vindu fra nord i 2. etasje. Avslutningen på L1 markert med gul pil. Foto: NIKU, 2022.

6.2.2 Vindusrammer

Figur 18 Lagvis avdekking på vindusrammen. Avdekningen er laget på første vindu fra nord i 2. etasje. Ikke alle lag avdekket. Foto: NIKU, 2022.

Lag	Periode	Farge	NCS S	Materialer	Merknader
13	L10	Hvit	-	-	Nåværende overflate
12	L9	Hvit	-	-	
11	L8	Hvit	-	-	
9	L7	Hvit	-	-	
8	L6	Hvit	-	-	
6	L5	Mørk gul	-	-	
5	L4	Hvit	-	-	
3	L3	Grå	-	-	
2	L2	Gråblå	1010-R70B	Linoljemaling	Malt etter kort tid
1	L1	Mørk, rødlig brun	8505-Y80R	Linoljemaling	Nedbrutt og sprøtt lag
Tre					

Figur 19 Tverrsnitt av alle malingslag på vindusrammen. Materialprøven er tatt ved avdekningen. L1 markert med gul pil. Over dette ligger et hvitt lag med blå pigmenter. Foto: NIKU, 2022.

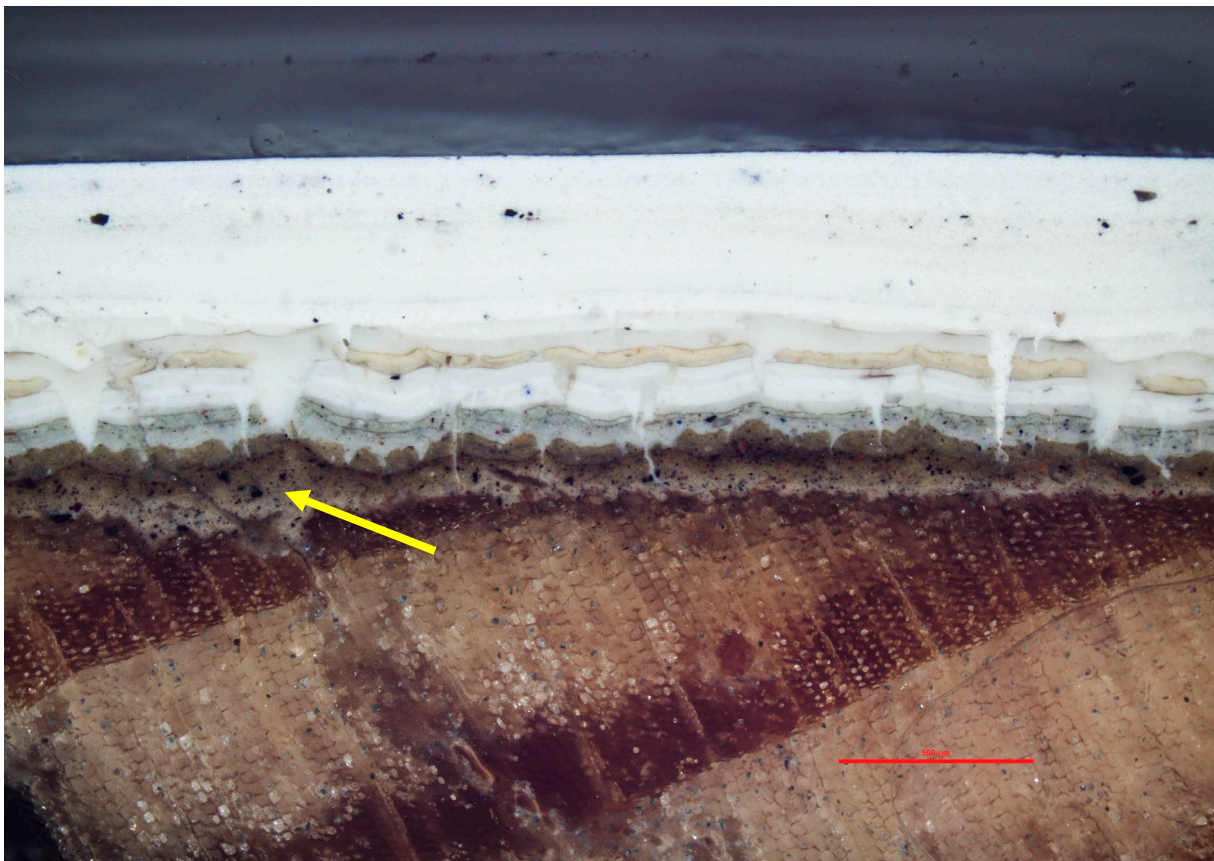
6.3 Porten

6.3.1 Gerikt

Figur 20 Lagvis avdekking på portgeriketen. Avdekningen er laget på nordre sidegerikt, ved siden av overlysvinduet. Foto: NIKU, 2022.

Lag	Periode	Farge	NCS S	Materialer	Merknader
18	L12	Hvit	-	-	Nåværende overflate
15	L11	Hvit	-	-	
13	L10	Hvit	-	-	
12	L9	Hvit	-	-	
11	L8	Hvit	-	-	
10	L7	Hvit	-	-	
8	L6	Mørk gul	-	-	
7	L5	Hvit	-	-	
6	L4	Grønngrå	-	-	
5	L3	Grå	-	-	
4	L2	Gråbrun	-	-	
3	L1	Mørk varm brun	8010-Y30R	Linoljemaling	Tynn.
2		Mørk brun		Linoljemaling	Grunning
1		Lys brun		Linoljemaling	Grunning
Tre					

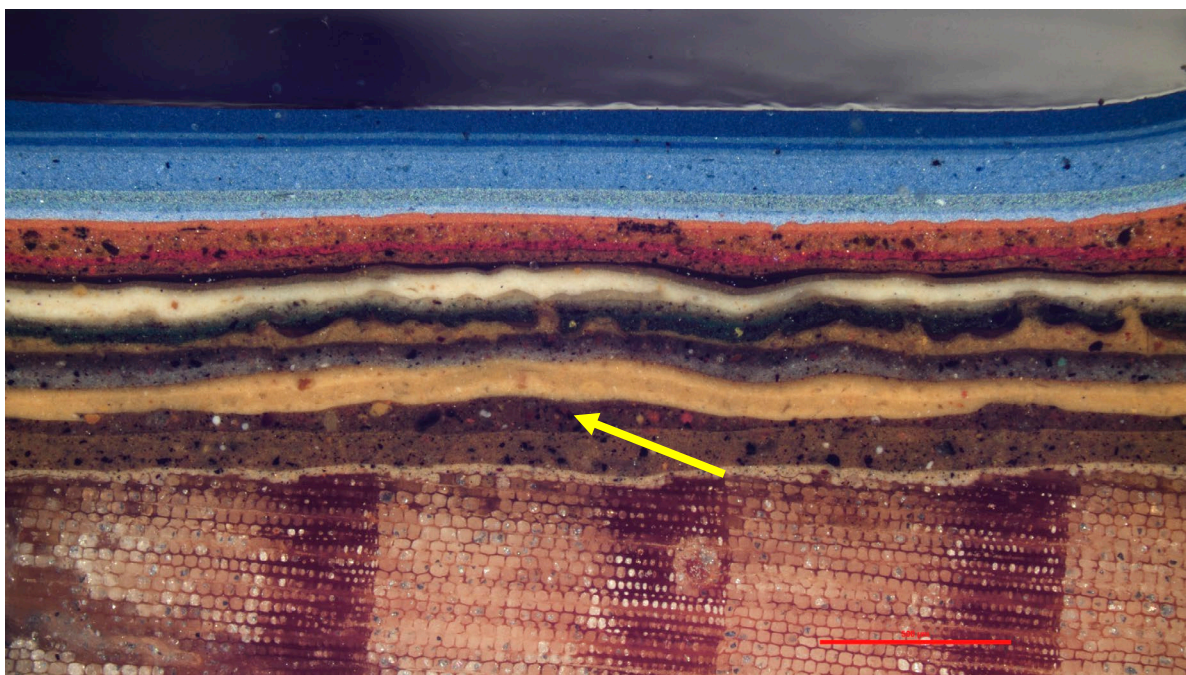
Figur 21 Tverrsnitt av alle malingslag på portgerikten. Materialprøven er tatt ved avdekningen. L1 markert med gul pil. Foto: NIKU, 2022.

6.3.2 Dørblad

Figur 22 Lagvis avdekking på portens dørblad. Avdekningen er laget på ramtreet på søndre dørblad. Speilene i døra har hatt samme brunnyanse som ramtreet. Foto: NIKU, 2022.

Lag	Periode	Farge	NCS S	Materialer	Merknader
29	L19	Blå	-	-	Nåværende overflate
27	L18	Blå	-	-	
26	L17	Blå	-	-	
25	L16	Blå	-	-	
23	L15	Blå	-	-	
22	L14	Blågrønn	-	-	
20	L13	Turkis	-	-	
19	L12	Blå	-	-	
18	L11	Oransje	-	-	
17	L10	Rødoker	-	-	
16	L9	Rødbrun	-	-	
15	L8	Brun	-	-	
13	L7	Brun	-	-	Eikeådring
11	L6	Grågrønn	-	-	
10	L5	Mørk grønn	-	-	
8	L4	Brun	-	-	
7	L3	Mørk brun	-	-	
5	L2	Rødoker	-	-	
4	L1	Mørk varm brun	8010-Y30R	Linoljemaling	Tynn.
3		Brun		Linoljemaling	Grunning
2		Lys brun		Linoljemaling	Grunning
1		Lys brun		Linoljemaling	Grunning
Tre					

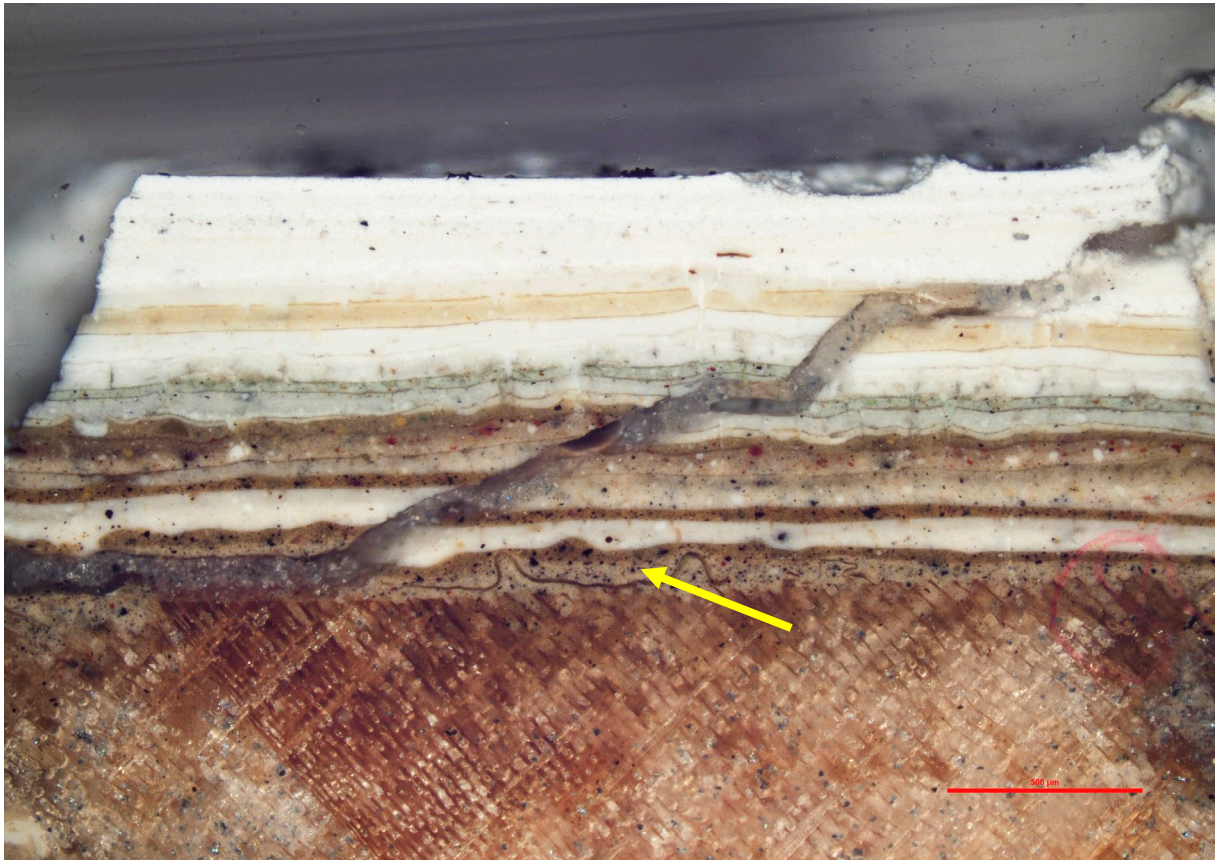

Figur 23 Tverrsnitt av alle malingslag på portens dørblad. Materialprøven er tatt ved avdekningen. L1 markert med gul pil. Foto: NIKU, 2022.

6.3.3 Dekor på pyntebordet

Figur 24 Dekor på pyntebordet mellom portens overgerikt og vannbord. Foto: NIKU, 2022.

Figur 25 Tverrsnitt av alle malingslag på dekor på pyntebordet. Materialprøven er tatt ved avdekningen. L1 markert med gul pil. Opprinnelig samme farge som på portgerikten. Foto: NIKU, 2022.

7 Konklusjon

Første fargesetting i Øvregate 1 har vært en lys, varm gråbrun på veggpanelet, med detaljeringer i mørkebrunt. Vindusrammene var malt mørk rødbrune.

Takelementer (sperrebjelker, åser og profilerte lister i overgangen mot vegglivet) var mørkebrune. Panelet på undersiden av takutstikket er nyere, men dette har typisk vært malt som veggpanelet. Vindskien på gavlveggen er ikke undersøkt, men har etter all sannsynlighet vært mørkebrun som sperrebjelkene og åsene. Kontrollavdekninger viste at samme mørkebrune nyanse var malt på hjørnekasser, på profilert etasjeskiller og på sokkellist.

Vindusgeriktene var malt i den samme mørkebrune fargen, men vindusrammene var malt i en enda mørkere og litt rødere nyanse av brunt. Dekoren på pyntebordet mellom overgerikt og vannbord var malt i samme mørkebrune farge som gerikten.

Porten (omramming, karm og dørblader) var malt i samme mørkebrune farge som vindusgeriktene, men rammene i overlysvinduet var malt med i den rødbrune nyansen som var brukt på vindusrammene. I bygningens første fargesetting var det ingen fargeforskjell på ramtrær og speil på portens dørblad.

Fargesettingen er svært typisk for bygninger med sveitserstilspreget fra 1880- og 1890-årene. Panelet skulle oppfattes som om det var nytt treverk, og bygningsdelene som kunne oppfattes som bærende ble fremhevet med en mørkere farge enn panelfargen.⁷ Det ser samtidig ut som at endringer ble gjort relativt raskt i Øvregate 1, ved at vindusrammene ble malt lys gråblå.

Figur 26 Større avdekning av første farge på veggpanelet. Foto: NIKU, 2022.

Figur 27 Større avdekning av første farge på vindusgerikt. Foto: NIKU, 2022.

⁷ Drange, Aanesen & Brønne (2011) *Gamle trehus*. Oslo: Gyldendal undervisning s. 390-391

7.1 Illustrasjoner av opprinnelig fargesetting

Figur 28 Illustrasjon av opprinnelig fargesetting. Merk at illustrasjonen ikke gir et riktig inntrykk av farge, glans og kontraster i detaljeringene. Illustrasjon: NIKU, 2022.

Figur 29 Illustrasjon av opprinnelig fargesetting. Merk at illustrasjonen ikke gir et riktig inntrykk av farge, glans og kontraster i detaljeringene. Illustrasjon: NIKU, 2022.

7.2 NCS-koder for opprinnelig fargesetting

Bygningselement	Underlag	Materiale	Teknikk	Glans	Farge	NCS-kode	Illustrasjon
Tak Sperrebjelker og åser	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Tak Panel på undersiden av takutstikk	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Vegg Profilerte lister i overgang mellom tak og veggliv	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Vegg Panel	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Lys, varm gråbrun	MELLOM NCS S 3005-Y20R OG NCS S 3005-Y50R	
Vegg Etasjeskiller	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Vegg Hjørnekasse	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Vindu Gerikt	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Vindu Karm	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Vindu Ramme	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk rødbrun	NCS S 8505-Y80R	
Port Gerikt	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Port Karm	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Port Dørblad	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk brun	NCS S 8010-Y30R	
Port Vindusramme i overlysvindu	Tre	Linoljemaling	Pensel	Halvblank	Mørk rødbrun	NCS S 8505-Y80R	

8 Anbefalinger

8.1 Referansefelt

For å bevare kildemateriale bør det avsettes et referansefelt på alle bygningselementene, der tidligere malingslag har god vedheft til underlaget (figur 29). Plasseringen av referansefeltet dokumenteres med tekst og foto, og arkiveres sammen med annen dokumentasjon fra malerarbeidet.

Figur 30 Forslag til referansefelt (markert med gult). Eldre maling skrapes ikke vekk på referansefeltet, men overflaten vaskes grundig og males over. Valg av referansefelt avhenger av at eldre maling har god vedheft og må plasseres deretter.

8.2 Bevaring av fargetrapp og avdekking

Avdekking og fargetrapp er ikke laget for å stå framme, og vil nedbrytes over tid. De bør derfor males over når fasaden skal males. Tape fjernes.

Dersom man ønsker å bevare avdekkingen av veggfargen (figur 12 og 26) for formidling, kan den pensles med bleket, kokt linolje for å regenerere malingslaget. Tildekking med glass vil kunne føre til at det samler seg fukt og biologisk vekst. NIKU kan også gjøre avdekkingen større dersom dette er ønskelig.

8.3 Malerarbeid

Til malerarbeid på eldre bygninger anbefaler NIKU å bruke samme maling som det ble brukt opprinnelig. I dette tilfellet er dette linoljemaling. Glansen bør være halvblank. Linoljemaling har ofte relativt høy glansgrad når den påføres, men blir mattere etter noen måneder.

For retningslinjer for utføring av malerarbeidet, se Vedlegg 1. *Riksantikvaren. 2020. Informasjonsark 3.9.15. Maling av eksteriør på verneverdige bygninger.*

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 76/2022

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736
Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112
Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens
gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00

INFORMASJONSARK

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kultur minne politikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

3.9.15 Maling av eksteriør på verneverdige bygninger

Eier/byggherre har ansvar for at alle utførende handverkere gjøres kjent med disse retningslinjene.

HOVEDPRINSIPP

Ikke mal der det ikke er nødvendig. Vurdér hvilke vegger som skal males etter en grundig vask. Fasader som ikke er utsatt for vær eller sol trenger sjeldnere oppmaling. En vask av overflaten og flekkmaling kan være tilstrekkelig. Utførende maler skal ha kompetanse på verneverdige bygg.

GRUNNARBEID

- Minst mulig av gammel maling som sitter fast fjernes! Eldre malinglag inneholder mer virkestoffer mot biologisk vekst enn moderne malinger. Disse virkestoffene beskytter mot svertesopp.
- Løs maling fjernes med skrape. Høytrykkspyler, sandblåser eller kjemikalier ødelegger overflaten.
- Er det tidligere brukt alkydoljemaling, fjernes også kun det løse. Linoljemaling vil sitte godt på nedmattet alkydoljemaling.
- Overflaten skal mattes slik at nytt malinglag får feste, enten ved vask eller manuell sliping med sandpapir. Vask etter sliping.
- Overflaten skal vaskes så godt at all tidligere svertesopp og skitt er fjernet.
- Overflaten må være helt tørr før maling, og treverket skal ha fuktinnhold under 15 %.

MALING

- Det skal brukes ren linoljemaling.
- Malingen skal ha inneholde sink og ha dokumentert god effekt mot svertesopp.
- Bart treverk grunnes med linoljemaling etter produsentens anvisninger.
- Malingen skal strykes tynt med pensel.
- Malingen skal tørke godt mellom strøkene.
- Fasaden skal dekkes til med duk for å hindre forurensing i malingen under opptørring.
- Det bør males kun i sommersesongen, når tørken er best.

Informasjonsarket gjelder for bygninger som tradisjonelt er malt med linoljemaling.

Retningslinjer fra Riksantikvaren september 2020.

